

Informacijska pismenost

Vesna Miličević, mag. bibliotekarstva

Smatra se da korišteni pojam "informacijska pismenost" automatski prepostavlja i samo značenje pojma, no znamo li doista *što je* informacijska pismenost; jesmo li svjesni značenja kojeg *ona* nameće i je li nužno da u okruženju u kojem jesmo krenemo u "osvjećivanje" informacijske pismenosti i dalje. U vremenu 21. stoljeća, u vremenu koje donosi *novo*, čini se da su jedino *knjižničari u svojim knjižnicama* i svojim kompetencijama – *konstanta na putu ka određenim spoznajama*. U školi, gdje sve ima svoju *određenu težinu* samom spoznajom određenih kompetencija koje nas obvezuju na nešto *ozbiljnije i složenije*, informacijska pismenost obuhvaća i *odgoj, etički stav, etičko ponašanje- odgoj kao temeljnu komponentu*. Slušamo da je "*informacijska pismenost ključ za cjeloživotno učenje*"¹; znamo da je informacijska pismenost nužna za uspostavljanje suvremenog društva znanja, te da je *školska knjižnica nezaobilazna u izgradnji znanja informacija, a kompetencija knjižničara je razvijanje informacijske pismenosti*.

Anketom koja je provedena među učenicima srednje strukovne škole, s ciljem saznanja o tome koliko im je poznato *što uključuje pojam informacijska pismenost*, nismo došli do "ružičastih rezultata". Na temeljna pitanja: *Što je informacijska pismenost? Jesu li informacijska i informatička pismenost isto? Što je informatička, a što informacijska pismenost- dobili smo porazne odgovore*. Anketni upitnik je proveden na uzorku 50 učenika (27 ženski, 23 muški rod), a nastojalo se ispitati koliko su učenici informacijski pismeni. Anketa je anonimna i korištena je samo u informativne svrhe, a provodila se kombiniranim metodom, najviše zaokruživanjem odgovora. Postavljaju se pitanja vezana za analizu samih izvora. Razina informacijske pismenosti ispituje se nizom od 17 dole navedena pitanja kojima se provjerava sposobnost učenika da prepozna, opišu i vrednuju informacijsku potrebu.

ANKETA / INFORMACIJSKA PISMENOST

Ž M

1. Prilikom pisanja radova o temi saznajem tako što :

- a. Upisujem naziv teme u Google tražilicu
- b. Odlazim u knjižnicu i tražim literaturu koju mi je profesor prethodno odabrao
- c. Samostalno pretražujem znanstvene baze podataka i knjižnične kataloge

2. Gdje tražiš informacije potrebne za pisanje školskih zadaća/ zadataka? (moguć izbor više odgovora)

- a. Na Internetu
- b. U školskim udžbenicima
- c. Pitam knjižničarku/a za pomoć
- d. Pitam profesoricu/a
- e. Pitam nekog u obitelji ili pitam prijatelja

3. Koliko često koristiš Internet? (zaokruži jedan odgovor)

- a. Svakodnevno

¹ Sonja Špiranec: Informacijska pismenost - ključ za cjeloživotno učenje.

<http://edupoint.carnet.hr/casopis/17/clanci/1.html> (pristup 11.12.2018)

- b. Jednom do dva puta tjedno
- c. Rjeđe od jednom do dva puta tjedno.

4.Za što najčešće koristiš Internet? (moguć izbor više odgovora)

- a. Za učenje i pisanje školskih zadaća
- b. Za igranje igrica
- c. Za informacije iz svijeta glazbe i filma
- d. Za komunikaciju sa drugima
- e. Za skidanje lektire

5.Koje od slijedećih stranica na Internetu najčešće posjećuješ? (moguć izbor više odgovora)

- a. Youtube
- b. Facebook
- c. Wikipedia
- d. Hrvatska enciklopedija
- e. Lektire.hr
- f. Sjedi 5

6.Provjeravaš li jesu li informacije na koje nailaziš na Internetu istinite/vjerodostojne? Vrjetnuješ li izvore informacija?

- a. Da, uvijek provjeravam
- b. Ponekad
- c. Nikad ne provjeravam

7.Prilikom izrade seminarskih radova:

- a. Kombiniram pronađene informacije s vlastitim idejama
- b. Samo prepisujem iz literature
- c. Sam/a sve pišem

8. U kojim slučajevima ćeš citirati članak koji pronađeš i upotrijebiš ga za pisanje svoga rada?

- a. Kada prepisujem doslovno sve iz njega
- b. Kada napišem svojim riječima sadržaj članka
- c. Ne zna

9.Smatraš li da društvene mreže (Facebook, Instagram, Yammer,...) mogu biti opasne zbog zlouporabe podataka?

- a. Da
- b. Ne

10.Možeš li zaštititi svoje podatke?

- a. Da, uvijek
- b. Ne, nikad
- c. Koristeći lozinku

11.Što radiš u slučaju da ne razumiješ neku riječ?

- a. Pitam tatu, mamu ili prijatelja
- b. Odem u knjižnicu i pogledam u rječniku

- c. Pitam knjižničarku
- d. Potražim na Internetu

12. Smatraš li da je informacijska i informatička pismenost isto?

- a. Da
- b. Ne

13. Smatraš li sebe informacijski pismenom osobom?

- a. Da
- b. Ne
- c. Ne znam

14. Što je informacijska pismenost?

15. Što je informatička pismenost?

Prvo pitanje ispituje učenike o pisanju seminarских radova. Informacijski pismeni učenici moraju sami biti sposobni pronaći relevantne izvore. Anketom se ispituje koliko njih samostalno koristi Google pretraživač, knjižnične kataloge, baze podataka. Učenike se ispituje o ponašanju prilikom pisanja seminarских radova, odnosno na koji način dobivaju informacije o temi rada. Ponođeno je više opcija. U odgovoru, 39 učenika , što čini 79% koristi Google tražilicu, 20% učenika odlaze u knjižnicu i traže literaturu koju im je profesor prethodno odabrao ili pitaju knjižničara. 1% učenika koristi pomoć obitelji ili prijatelja. Većina, njih 48 što iznosi 96% koristi Internet svakodnevno. 94% koristi Internet najviše za informacije iz svijeta glazbe, filma, za igrice, komunikaciju sa drugima i skidanje lektire. Samo 3 učenika što iznosi 6% koristi Internet za učenje ili pisanje zadaća. Najviše učenici koriste Youtube, Facebook, a za pisanje lektire 60% učenika koristi izvor Lektire.hr. Samo 5% učenika vrjednuje informacije, 3% ponekad, ostali nikad. Istinitost informacije uglavnom ne provjeravaju. Samo 2 učenika od 50 što iznosi 4% ponekad provjerava i vrjednuje informacije. Katalog knjižnice uopće ne pretražuju, a informacije potrebne za pisanje školskih zadaća traže u udžbeniku, pitaju profesora, ili knjižničara. 70% učenika samo prepisuje informacije – bez citiranja izvora ili ne zna kako citirati. 60% učenika koristi zaštitu lozinkom, ako ne znaju značenje neke riječi, najradije pitaju nekoga, nego da sami istražuju, 12 učenika ili 24% sebe smatra informacijski pismenim osobama, ostalih 76% ne zna jesu li informacijski pismeni. Razliku između informacijske i informatičke pismenosti zna 10% učenika. Na zadnja dva pitanja što je informacijska a što informatička pismenost odgovorilo je 5 učenika. Za jednu učenicu informacijska pismenost je znati se koristiti tipkovnicom na mobitelu.

Iz provedene ankete saznali smo da mitovi o informacijskoj pismenosti nisu pravi, niti točni. Došli smo do saznanja da doista, prvenstveno, treba poraditi na *pojmu "informacijska pismenost"*. Sve ostalo je *samo "nadogradnja" spoznajnog pojma*.

Informacijska pismenost je pristup informaciji, vrednovanje informacije, korištenje, primjena informacije- u cilju *informacijske pismenosti*. Pretpostavka za informacijsku pismenost je dobro snalaženje u knjižnici i dobro snalaženje u medijskim izvorima, znači, snalaženje u otkrivanju i pretraživanju izvora informacija (postavljanjem upita odgovaramo na određena pitanja : što, kuda, kako...)

Informacija dolazi do nas čak i kada je ne tražimo, ali ne smijemo prepustiti učenicima da sami dolaze do saznanja koja automatski usvajaju –bez prethodnog vrednovanja.

Informacija jeste *bilo gdje*, ali *činjenica da jedino knjižničar informacijski opismenjuje* učenike – nije točna. Konstanta, znači, ne bi trebao biti sam knjižničar u knjižnici- već i *svi ostali nastavnici*.

U situaciji u kojoj vam netko od odgojno-obrazovnih djelatnika kaže „ ne davi me time – previše mi je i matic... dolazite do određenih "otkrića" i spoznaja koje (možda) ne pretpostavljaju ono što bi trebalo.

Mada se informacijska pismenost ne događa samo u knjižnici i *trebala bi se* striktno "događati" s nastavnicima (i s ravnateljima škole)- korelacijom (i zajedno), u razredu, u knjižnici, u životnom okruženju - ostaju i dalje otvoreni odgovori na pitanja tipa : *ako je informacijska pismenost toliko važna danas zašto mnogi "nemaju vremena" za bitno*.

A informacijska pismenost je, doista, danas važna (i najvažnija). Važna je *danas* upravo s toga jer djeca (koju *mi poučavamo*) odrastaju u elementima prožetim tehnologijom; "guglaju" i često svode rezultate svojih pretraživanja na mehaniku: kopiraj – zaliđe. Moramo ih upozoriti da *odabirom u mnoštvu informacija nismo sigurni da je to pravi izbor*. Naša zadaća je da upozorimo na to da *nije dobro ako nemamo izbor*, ali jednako tako – nije dobro *ni ako ga imamo previše*. U potrazi za informacijom imamo milijun mogućnosti –ali *moramo imati i intelektualni okvir za odabir informacija* koji je doista potreban. To je jedini pravi način. Pravo rješenje. Iz knjige je sve vidljivo. Knjiga je opipljiva, stvarna. Kriteriji u vrednovanju informacija su pristupačniji nego u odnosu na virtualno- elektroničke izvore. Često nam učenik zna reći da nije pogriješio – jer tako piše u Wikipediji... *on ne zna da je potrebno znati* da Wikipedia često donosi neprovjerene informacije. Stoga, u tom svom naglašavanju *informacijskog društva i društva znanja – odnosno društva koje zna iskoristiti informaciju*– ne propustimo naučiti svoje učenike da iskoriste *pravu informaciju* i odgovarajuće je *vrednuju-* u pretvaranju iste - u znanje. Jer, jedini ispravan put znanju je *naučiti koristiti pravu informaciju i "ovladati" njome*.

U suvremenom obrazovnom sustavu najvažniji elementi su da *učenik mora biti aktivan i samostalan, angažiran...* Tu možemo *prepoznati* informacijsku pismenost koja je u srcu samostalnog učenja. Sami smo svjedoci toga koliko se *ono jučer-* u odnosu na *ovo danas* promijenilo. *Učenje je naučiti usvajati znanje*, ali i naučiti da se "nepouzdane" vrijednosti mogu i *osporiti*. Razvijanje kritičkog stava. Istraživačkog procesa. Samopouzdanja. Značenja. U pismenosti 21. st. , kako god okrenemo, informacija je temelj svega. Ovladati *pristupom* do informacije je (samo) put ka ovladavanju *pravog značenja* informacije- što je daleko teže. Ovladati tehnikom *ECDL-a*, vješto pretraživati Internet- naučiti koristiti *određene vještine* jest bitno, ali *informacijska pismenost je puno više od toga*. *Ona je koncept* onoga što nas vodi u istraživanju i radu.

Knjižnična pismenost je preteča informacijskoj pismenosti- *bavi se korisnicima i opismenjavanjem korisnika*. Težimo *istraživačkim* zadacima. Imamo velika stremljenja. Učimo "letjeti": što bolje, što vrednije, bavimo se promišljenim istraživačkim radom. Artikuliramo CILJ. Ishod učenja. Pronalazimo ključne riječi. Kompetentni smo.

Definiramo. Iskazujemo informacijske potrebe. Generiramo nadređeno. Uočavamo razlike... *Imamo misiju, svrhu i cilj. Integriramo se. Nadopunjujemo se...*

I zašto onda *mislimo* da je nedostatak *vrijeme i prostor?* Čovjek sam sebi određuje granice. Ne zaboravimo da je upravo *vrednovanje najvažniji dio informacijske pismenosti.* Tehnologiju smo uveli i ovladali njome, no, jesmo li promijenili način pristupa obrazovanju? Osluhnimo tude potrebe, dajmo si *mogućnost... Istražimo ono neistraženo!* Put istraživanja je put spoznaje, put znanju, put informacijskoj pismenosti- i dalje... u neslućene visine. Neslućene uspjehe. (...*Cilj je isti - Ovladati njome*).

Rijeka, studeni 2018.